

רש"י
(יז) **ועיני לאה רכות** - שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובוכה שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן:
תאר - הוא צורת הפרצוף לשון (ישעיה מד יג) יתארהו בשרד, קונפ"ס בלע"ז [מחוגה]: **מראה** - הוא זיו קלסתר: (יח) **אעבדך שבע שנים** - הם ימים אחדים שאמרה לו אמו (לעיל כז מד) וישבת עמו ימים אחדים. ותדע שכן הוא, שהרי כתיב (להלן פסוק כ) ויהיו בעיניו כימים אחדים: **ברחל בתך הקטנה** - כל הסימנים הללו למה, לפי שידוע בו שהוא רמאי אמר לו אעבדך ברחל, ושמא תאמר רחל אחרת מן השוק, תלמוד לומר בתך, ושמא תאמר אחליף ללאה שמה ואקרא שמה רחל, תלמוד לומר הקטנה ואף על פי כן לא הועיל לו שהרי רמאו: (כא) **מלאו ימי** - שאמרה לי אמי. ועוד אעמיד שנים עשר שבטים, וזהו שאמר ואבואה אליה, והלא קל שבקלים אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אמר כן: (כה) **ויהי בבקר והנה היא לאה** - אבל בלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב לרחל סימנים, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה עכשיו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים: (כו) **מלא שבוע זאת** - דבוק הוא שהרי נקוד בחטף שבוע של זאת, והן שבעת ימי המשתה בתלמוד ירושלמי במועד קטן (א ז). ואי אפשר לומר שבוע ממש, שאם כן היה צריך לינקד בפתח השין. ועוד ששבוע לשון זכר, כדכתיב (דברים טז ט) שבעה שבועות תספר לך, לפיכך אין משמע שבוע אלא שבעה שייטייני"א בלע"ז [קבוצה של שבעה]: **ונתנה לך** - לשון רבים, כמו (לעיל יא ז) נרדה ונבלה, (שם ג) ונשרפה, אף זה לשון וניתן: **גם את זאת** - [מיד

בראשית פרק טז
(טז) וילבן שתי בנות שם הגדלה לאה ושם הקטנה רחל: (יז) ועיני לאה רכות ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה: (יח) ויאָהב יעקב את רחל ויאמר אָעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה: (יט) ויאמר לָבן טוב תתי אתה לך מתתי אתה לאיש אחר אחר שָבָה עָמְדִי: (כ) ויעבד יעקב ברחל שבע שנים ויהיו בעיניו כַּיָּמִים אֲחָדִים בְּאֵהָבְתוֹ אֹתָהּ: (כא) ויאמר יעקב אֵל לָבָן הֲבָה אֶת אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמֵי וְאִבּוֹאָהָ אֵלַיָּהּ: (כב) ויאָסֹף לָבָן אֶת כָּל אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתֵּהּ: (כג) ויהי בערב ויקח את לאה בתו ויבא אתה אליו ויבא אליה: (כד) ויתן לָבָן לָהּ אֶת זֶלְפָּה שִׁפְחֹתוֹ לְלָאָה בְּתוֹ שִׁפְחָה: (כה) ויהי בבקר והנה היא לאה ויאמר אֵל לָבָן מָה זֹאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְּרַחֵל עֲבַדְתִּי עָמָד וְלָמָּה רַמִּיתֵנִי: (כו) ויאמר לָבָן לֹא יַעֲשֶׂה כֵן בְּמִקְוָמֶנּוּ לְתֵת הַצְּעִירָה לְפָנַי הַבְּכִירָה: (כז) מִלֵּא שָׁבַע זֹאת וְנִתְּנָה לָךְ גַּם אֶת זֹאת בְּעַבְדָּה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עָמְדִי עוֹד שָׁבַע שָׁנִים אַחֲרוֹת: (כח) וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיְמַלֵּא שָׁבַע זֹאת וַיִּתֵּן לוֹ אֶת רַחֵל בְּתוֹ לוֹ לְאִשָּׁה: (כט) וַיִּתֵּן לָבָן לְרַחֵל בְּתוֹ אֶת בְּלָהָה שִׁפְחֹתוֹ לְשִׁפְחָה: (ל) וַיָּבֵא גַם אֵל רַחֵל וַיֵּאָהֵב גַּם אֶת רַחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שָׁבַע שָׁנִים אַחֲרוֹת: (לא) וַיֵּרָא יַקְוֹק כִּי שָׁנוּאָה לָאָה וַיִּפְתַּח אֶת רַחֵמָהּ וַרַחֵל יַעֲקֹרָה: (לב) וַתְּהַר לָאָה וַתֵּלֵד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי רָאָה יַקְוֹק בְּעֵינָי כִּי עָתָה יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי: (לג) וַתְּהַר עוֹד וַתֵּלֵד בֵּן וַתִּאֶמֶר כִּי שָׁמַע יַקְוֹק כִּי שָׁנוּאָה אֲנֹכִי וַיִּתֵּן לִּי גַם אֶת זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן: (לד) וַתְּהַר עוֹד וַתֵּלֵד בֵּן וַתִּאֶמֶר עָתָה הַפַּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי יִלְדְתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָּנִים עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ לְוִי: (לה) וַתְּהַר עוֹד וַתֵּלֵד בֵּן וַתִּאֶמֶר הַפַּעַם אֹדֶה אֶת יַקְוֹק עַל כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלְּדָת: (ל

לאחר שבעת ימי המשתה] ותעבוד לאחר נשואיה: (ל) **ויעבוד עמו עוד שבע שנים אחרות** - הקישן לראשונות, מה ראשונות באמונה אף האחרונות באמונה, ואף על פי שברמאות בא עליו: (לב) **ותקרא שמו ראובן** - רבותינו פירשו, אמרה ראו מה בין בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו אלא שביקש להוציאו מן הבור: (לד) **הפעם ילוה אשי** - לפי שהאמהות נביאות היו ויודעות ששנים עשר שבטים יוצאים מיעקב וארבע נשים ישא, אמרה מעתה אין לו פתחון פה עלי, שהרי נטלתי כל חלקי בבנים: **על כן** - כל מי שנאמר בו על כן מרובה באוכלוסין, חוץ מלוי שהארון היה מכלה בהם: **קרא שמו לוי** - תמהתי שכולם כתיב ותקרא, וזה כתב בו קרא, ויש מדרש אגדה באלה הדברים רבה ששלח הקדוש ברוך הוא גבריאול והביאו לפניו וקרא לו שם זה ונתן לו עשרים וארבע מתנות כהונה, ועל שם שלוהו במתנות קראו לוי: (לה) **הפעם אודה** - שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות:

בראשית פרק ל

(א) וַתֵּרָא רַחֵל כִּי לֹא יִלְדָה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֶה רַחֵל בְּאֲחֵתָהּ וַתִּאֶמֶר אֵל יַעֲקֹב הֲבָה לִּי בָּנִים וְאִם אֵין מִתָּה אֲנֹכִי: (ב) וַיִּחַר אַף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיִּאֶמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר מִנַּע מִמֶּנּוּ פְרִי בֶטֶן: (ג) וַתִּאֶמֶר הֲנִיָּה אֲמַתִּי בְלָהָה בֹא אֵלַי וַתֵּלֵד עַל בְּרַפִּי וְאִבְנָה גַם אֲנֹכִי מִמֶּנּוּ: (ד) וַתִּתֵּן לוֹ אֶת בְּלָהָה שִׁפְחָתָה לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלַיָּהּ יַעֲקֹב: (ה) וַתְּהַר בְּלָהָה וַתֵּלֵד לְיַעֲקֹב בֵּן: (ו) וַתִּאֶמֶר רַחֵל דָּגְנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקִלְי וַיִּתֵּן לִּי בֵן עַל כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ דָּן: (ז) וַתְּהַר עוֹד וַתֵּלֵד בְּלָהָה שִׁפְחַת רַחֵל בֵּן שְׁנֵי לְיַעֲקֹב: (ח) וַתִּאֶמֶר רַחֵל נִפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתּוּלָתִי עִם אַחֲתִי גַם יְכַלְתִּי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נִפְתָּלִי: (ט) וַתֵּרָא לָאָה כִּי עָמְדָה מִלְּדָת וַתִּקַּח אֶת זֶלְפָּה שִׁפְחָתָה וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה: (י) וַתֵּלֵד זֶלְפָּה שִׁפְחַת לָאָה לְיַעֲקֹב בֵּן: (יא) וַתִּאֶמֶר לָאָה בְּגַד בָּא גַד וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ גַד: (יב) וַתֵּלֵד זֶלְפָּה שִׁפְחַת לָאָה בֵּן שְׁנֵי לְיַעֲקֹב: (יג) וַתִּאֶמֶר לָאָה בְּאֲשֶׁרִי כִּי אֲשְׁרוּנִי בְּנוֹת וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אֲשֶׁר: ... (כב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלַיָּהּ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחֵמָהּ:

רש"י לבראשית פרק ל

(א) **ותקנא רחל באחותה** - קנאה במעשיה הטובים, אמרה אלולי שצדקה ממני לא זכתה לבנים: **הבה לי** - וכי כך עשה אביך לאמך, והלא התפלל עליה: **מתה אנכי** - מכאן למי שאין לו בנים שחשוב כמת:
 (ב) **התחת אלהים אנכי** - וכי במקומו אני: **אשר מנע ממך** - את אמרת שאעשה כאבא, אני איני כאבא, אבא לא היו לו בנים אני יש לי בנים, ממך מנע ולא ממני: (ג) **על ברכי** - כתרגומו ואנא ארבי: **ואבנה גם אנכי** - מהו גם, אמרה לו זקנד אברהם היו לו בנים מהגר, וחגר מתניו כנגד שרה, אמר לה זקנתי הכניסה צרתה לביתה, אמרה לו אם הדבר הזה מעכב, הנה אמתני בלהה, ואבנה גם אנכי ממנה כשרה: (ו) **דנני אלהים** - דנני וחייבני וזכני: (ח) **נפתולי אלהים** - מנחם בן סרוק פירשו במחברת (במדבר יט טו) צמיד פתיל, חבורים, מאת המקום נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים. ואני מפרשו לשון (דברים לב ה) עקש ופתלתול, נתעקשתי והפצרתי פצירות ונפתולים הרבה למקום להיות שוה לאחותי: **גם יכלתי** - הסכים על ידי. ואונקלוס תרגם לשון תפילה, כמו נפתולי אלהים, נתפללתי בקשות החביבות לפניו, נתקבלתי ונעתרתי כאחותי: **נפתלתי** - נתקבלה תפילתי. ומדרש אגדה יש רבים בלשון נוטריקון: (י) **ותלד זלפה** - בכולן נאמר הריון חוץ מזלפה לפי שהיתה בחורה מכולן ותינוקת בשנים ואין הריון ניכר בה, וכדי לרמות ליעקב נתנה לבן ללאה שלא יבין שמכניסין לו את לאה, שכך מנהג ליתן שפחה גדולה לגדולה וקטנה לקטנה: (יא) **בא גד** - בא מזל טוב, כמו (שבת סז ב) גד גדי וסנוק לא, ודומה לו (ישעיה סה יא) העורכים לגד שלחן. ומדרש אגדה שנולד מהול, כמו (דניאל ד כ) גדו אילנא, ולא ידעתי על מה נכתבה תיבה אחת. דבר אחר למה נקראת תיבה אחת בגד, כמו בגדת בי כשבאת אל שפחתי, כאיש שבגד באשת נעורים: ...
 (כב) **ויזכר אלהים את רחל** - זכר לה שמסרה סימניה לאחותה, ושהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים, ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים. הוא שייסד הפייט (קרובות דר"ה שחרית) האדמון כבט שלא חלה, צבה לקחתה לו ונתבהלה:

מי השילוח לפרשת ויצא

ותאמר הפעם אודה את ה', איתא בגמ' אמר ר"י אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמין לא יגעתי ומצאתי אל תאמין יגעתי ומצאתי תאמין, והנה בגמ' ודאי לא בשופטני עסקינן שזה האומר יגעתי ולא מצאתי איירי שאנו רואין שיגע הרבה ולא מצא וכן האומר לא יגעתי ומצאתי איירי שאנו רואין שלא יגע ומצא וא"כ איך שייך לאמור אל תאמין, אך עומק הענין הוא מבואר ברחל ובלאה, כי בטח אמנו רחל כמה תפלות וכמה בקשות שיושיע לה ה', אך מפני זה לא הועיל לה לפי שנאמר ותקנא רחל באחותה והוצרכה הקנאה להתברר אם היא קנאת סופרים שהוא לש"ש או קנאה בעלמא כפי דרך הטבע ח"ו, והנה התנהגות הש"י עם האדם אשר באותה הטובה שנתן בהמדה, בהמדה הזאת עצמה ברא בו חסרון, ע"כ לא יוכל הטובה לצאת לפועל קודם שיתרפא חסרונו, וקודם שיתרפא החסרון לא יועיל כמה תפלות וסיגופים להאדם עד שיתרפא חסרונו ואז יושע, ע"כ לפי שרחל הוצרכה להתברר במדות קנאה וקודם שנתבררה בזאת לא הועיל לה שום תפלה וכל יגיעתה, וע"כ כאשר בקשה מיעקב אבינו שיתפלל בעדה חרה אפו עלי, ולהבין זאת כי הלא כדן עשתה, כי מי שיש לו צרה בתוך ביתו ילך אצל חכם וכן הקשה הרמב"ן ז"ל, אך מחמת שכתוב קודם ותקנא רחל, ע"כ ויחר ליעקב מחמת שמקודם היתה צריכה להתברר קנאתה, אך כשאמרה ליעקב הנה אמתני לפניך כו' ואבנה גם אנוכי ממנה, מזה נראה שכוונתה היתה לש"ש שהרי הכניסה צרתה לתוך ביתה, וזה פי' יגעתי ולא מצאתי אל תאמין אף שאנו רואין שיגע אי"ע מ"מ לא הי' במקום הראוי לפניו להתיגע כאדם הרוצה לכנוס לבית ודופק שלא במקום הפתח אפילו ידפוק כל היום לא יועיל לו אבל כשיבא למקום הפתח וידפוק אז מיד יפתח לו, ולא יגעתי ומצאתי מובן בלאה עי כילדה את יהודה אמרה הפעם אודה את ה' לפי שלא בקשה ע"ז כי כבר נטלה חלקה מקודם כפי החשבון על ארבע אמהות ונראה כלא יגעתי ומצאתי, ואצל הש"י הוא הכל במשפט כי הש"י העיד עליה כי יגעה אי"ע מאד בג' בנים הראשונים כמ"ש כי ראה ה' בעיני כי שמע ה' כי שנואה אנוכי, ונתן לה הש"י את יהודה כאדם שנותן הכרע לחבירו אם לוקח ממנו הרבה, ותוספתו של הקב"ה הוא מרובה על העיקר, וזהו יקרת נפש יהודה אשר גבר באחיו כי כל הגדולות יצאו ממנו, וע"ז אמרה הפעם אודה את ה', כי נפש כזה לא יולד בכח ובשכר צדקות וישרת האדם רק מברכת הש"י, כי כשיבא מכח האדם אינו בא רק כפי מעשיו, אבל מה שהש"י נותן הכרע מצדו אז הוא בלי שום גבול ע"כ תוספתו מרובה על העיקר, וע"כ נכתב על ותהר עוד, של שמעון ולוי מונח זרקא על כי הם באו לה ביגיעתה אבל על ותהר עוד על של יהודה נקוד קדמא ואזלא היינו בלא יגיעתה והבן:

וזהו שאנו מתפללין בתפילת שמונה עשרה וקונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל למען שמו, וקונה הכל היינו שהש"י יש לו עסק עם כל בריותיו כי לא ברא דבר אחד לבטלה, וזוכר חסדי אבות היינו שהש"י זוכר הטוב שהיו האבות עושים בכל כחם ובכל נפשם והיו מקרבים כל העולם להש"י, ולא היו עומדים רגע בלא אהבה ויראה, ואעפ"כ ומביא גואל לבני בניהם למאן שמו כי בזכותם אינו כדאי לגלות אורו של מלך המשיח רק למען שמו, והיינו מה דאיתא בגמ' (סנהדרין), הנותן לעני מלא עומסו בעו"הו הקב"ה נותן לו מלא עומסו לעו"הו והיינו מחמת שהם מיגיעים אי"ע בכל כחם, שיתגלי כבוד שמים על ידם, ע"כ מדת הדין נותנת שהקב"ה ישלם להם כפי כחו יתברך: